

EGYENLŐSÉG

Szerkesztőség és kiadóhivatal:
Budapest, VI. Váczikörut 23

hova minden küldemény intézendő.

Zsidó felekezeti és társadalmi hetilap.

SZERKESZTI:

SZABOLCSI MIKSA.

Előfizetési feltételek:

Egész évre házhoz küldve . . . 8 ft.—
Félévre . . . . . 4 » —
Negyedévre . . . . . 2 » —
Egyes szám ára 16 kr.

MEGJELENIK MINDEN PÉNTEKEN.

Tartalom: Utóaratás. (Két cikk) V á z s o n y i Vilmostól. — Kossuth Lajosért. Irta: G o n d a Dezső. — A leg-sötétebb Afrikában. I—H-tól. — Előfizetési felhívás. — Hogy bannak a zsidóval Oroszországban. — Angol mozgalom az orosz zsidók érdekében. — Zsidó magyar írók és tudósok. VIII. (Dr. Bánóczy József). Szerkeszti: dr. F e l e k i Sándor. — A kiházasítók. Humoros lengyel-zsidó elbeszélés. — Hazai hírek. — Külföldi hírek — Hirdetések.

Naptár: Vasárnap (1890 december 7) 5651. Kiszlév hó (29 napos) 25-ike. A nyolcz napig tartó Chanuka félünnep első napja. Hétfő 26-ika. Kedd 27-ike. Szerda 28-ika. Csütörtök 29-ike
Péntek **Sevat** hó (29 napos) 1-je. Rós-Chódes. Szombat 2-ike. Este nyolcz Chanuka-gyertyát gyujtanak. Hetiszidra: **Mikécz**.

Utóaratás.

— Két cikk. —

Ösi zsidó szokás szerint a szegényeké a learatott föld szegélye. Az elkeresztelési vita, mely vége felé általános vallásügyi vitává változott, véget ért; megtörtént a vita eredményeinek learatása, megkapta kiki a maga részét: a kormány egy óriási többséggel megszavazott bizalmi nyilatkozatot, a katolikus klérus azon ígéretet, hogy a megtámadott rendeletet a kormány »alakilag« módosítja, a protestánsok azon biztosítást, hogy az 1868. 53. tv-cikket a képviselőház nem szándékozik megváltoztatni. Most már mienk, a magyar vallásügy szegényeie, a tér. Felszedegethetjük, a mit a kegyes aratók meghagytak számunkra, néhány üres szalmazsákot, néhány hangzatos szólámat . . .

Sekély és nem éppen tiszta mederben folyt kezdetben az elkeresztelési vita. Visszatetsző volt a látvány, mint viaskodnak a felek a »lelkek« felett. A vita melegében száz év előtti hangok hallatszottak, eszünkbe juttatva a mesebeli kürt történetét, melybe belefagyott a hang, de száz év múltán felolvadt és kitört belőle. — Horváth Boldizsár fellépése az alantas vitát egyszerre magas színvonalra emelte. A kiegyezési korszak első igazságügyminisztere, daczolva tes-

tének gyengeségével, megjelent a képviselőházban, hogy nemes, felvilágosult szellemének egész erejével szálljon sikra a szabadelvűség ügyéért, a vallásszabadságért. Beszéde ébresztő szózat volt a liberális czímet nagy lelki nyugalommal viselő, semmittevő politikai nemzedékhez, hogy fogjon már bele a liberális alkotásokba, »siessen az evezőkhöz, míg tart a dagály.« Horváth Boldizsár szavait összehasonlítva a jelenlegi kormányférfiak nyilatkozataival és tetteivel, be kell látnunk, hogy Magyarország társadalmi felfogás tekintetében 1867 óta visszafelé fejlődött. A mi korszakunk kormányférfiaiban nincsen meg az a magas gondolkodás, elfogulatlan szellem, igazi szabadelvű érzés, mely ama kor embereit jellemzi. Lehetnek eszesek, lehetnek bölcsek, nagy tudományu, kiváló szónoki képességű, bámulatos szorgalmu, meglepő erélyű férfiak, — de nem szabadelvűek.

Mert bármint ünnepelje a sajtó egy része Csáky grófot, mint a magyar liberalizmus oszlopát, mi e hozsannában, sajnálatunkra, részt nem vehetünk. Bármint istenitse Szilágyi Dezsőt, mint a magyar liberalizmus felülmulhatatlanul működő »nagy cséplőgépét,« mi ezen isteni tiszteletről kénytetének vagyunk távolmaradni. Mert miben áll Csáky gróf szabadelvűsége? Miután

megkérdezte a katolikus főpapságot, és részük-ről ellenkezésre nem talált, egy rendeletet ad ki a katolikus anyakönyvvezető plébánosokhoz, hogy pénzbírsággal biztosítsa az 1868. 53. tcz. rendelkezésének végrehajtását. Ez a rendelet nagyon szabadelvű volna, ha szabadelvű volna az a törvény, melynek végrehajtását czélozza, és ha a szabadelvűség azt kívánná, hogy valamely felekezet papságát meggyőződésével ellenkező eljárásra bírságozással kényszerítsük. De az 1868. 55. tcz a szabadelvűség szempontjából eltörrendő, mert csak a »bevett keresztény« felekezeteknek ad egyenlő jogot; eltörrendő, mert reá szoktak hivatkozni azok, a kik a zsidó felekezettől megtagadják a »bevett« czímet és jogosnak tartják az áttérési tilalmat; eltörrendő, mert reá támaszkodva vonja meg a liberális miniszter legújabb rendeleteivel a nem »bevett« keresztényektől a szabad vallásgyakorlatot. De a szabadelvűség azt követeli, hogy szigoruan elválasztassanak az állami és az egyházi feladatok; az állami feladatokat teljesítse az állam, ha kell a kényszer erejével, de engedjen szabadságot az egyenlő jogu egyházaknak a tisztán egyházi feladatok teljesítésében, óvakodva minden kényszerjellegű beavatkozástól és csupán a felügyeletre szorítkozva. A vallásügy ilyen elvű rendezése nincsen Csáky gróf izlése szerint, neki nem kell Irányi határozati javaslata, nem kell vallásszabadság, de megnyugtatta az országot avval, hogy Komlósy Ferencz lelkesült helyeslése mellett megígéri az elkeresztelési rendelet »alaki« módosítását.

Hasonló magaslapon áll Szilágyi Dezső felfogása, a ki beszédében egy újabb politikai fogalommal gazdagította a világot, felfedezvén a »történelmi liberalizmust.« — Ő sem fogadja el Irányi határozati javaslatát, mert »történelmi alapon maradván« óhajtja Magyarország vallásügyét fejleszteni. Ez volt beszédének magva, a menyire homályos körmondataiból kivehetjük. Mert az igazságügyminiszter e kérdés taglalásánál oly homályosan, elburkoltan és százféleképp érthető módon nyilatkozott, hogy csak gyakorlott gondolatolvasó volna képes teljesen megérteni. — Heraklid nagy bölcsész hírébe került, mert bölcsészetét csak hosszas fejtörés után sikerült

megközelítőleg megérteni; Pindaros hatalmas ódairó czimére tett szert, mert verseit alig lehet megérteni; Africanust nagyészü jogtudósnak tartották, mert oly homályosan irt, hogy véleményével nem lehetett tisztába jönni. De Szilágyi Dezsőben sokkal több a valódi képesség, mintsem hogy szüksége volna ilyen titokzatosságra.

A kik Szilágyi Dezsőbe vetették összes reményüket és oly bőkezűen előlegezték neki a tömjént, tetemesen megcsappant reményekkel tekinthetnek e »történelmi liberális« miniszterre. Mert a »történelmi liberalizmus« nem egyéb, mint a maradiság tetszetős czég alatt. Minden tekintetben hivatkozhatni a történelemre, csak a vallásügyek terén nem. Ha a politikai szabadság kiterjesztéséről van szó, akkor a történelmi fokozatosság elvére lehet hivatkozni; e felfogás ugyan nem az én felfogásom, de védelmezhető. De ha a vallásszabadság elvének proklamálása forog szóban, a történelmi fokozatosság elve igaztalan, embertelen, elfogult, mert a priori, a történelem tapasztalaitól teljesen elvonatkozva, el kell ismernie minden felvilágosodott államférfiúnak, hogy az állam szempontjából minden felekezet egyenlően érdemes, ha a törvényekbe ütköző hitelvei nincsenek. Nem a történelem, csak a humanizmus lehet irányadó a vallásügyek rendezésénél. Szilágyi Dezső azt akarja, hogy ne hallgassunk sem eszünkre, sem a szivünkre, hanem forduljunk a történelemhez. Forduljunk a történelemhez, mely e téren nem egyéb, mint gyalázatos vallási üldözések lánczolata. Forduljunk a Corpus Juris arany törvényeihez, a sok közt ráakadunk arra is, mely Szilágyi Dezső hitsorsosait a megégetéssel fenyegeti. (»comburantur«). A kiből igazi humanizmus lakik, csak undorral forgathatja a történelem ama lapjait, melyeken a vallásügyi törvények vannak feljegyezve, ki szeretné tépni a lapokat, hogy elenyészszék az emberi aljasság, korlátoltság szégyenteljes emlékezete. És Szilágyi Dezső a történelemhez utasít minket, fejleszteni akarja a vallásügyet »történelmi alapon.« Tehát továbbra is úgy tekintik felekezetünket, mint bélpoklosok seregét és az áttérési tilalom vesztégzárával zárják el tőlünk az egészséges keresztény társadalmat: így kívánja kétségkívül az évszázados

»történeti alap!« Tehát továbbra is ki leszünk zárva a főrendiházból, a mi felekezetünk képviselője nem foglalhat helyet a többieké mellett, a mint ezt teljesen igazolja a »történeti alap«. Tehát továbbra is üldözni fogják a nem bevett keresztényeket, kényszerítik őket, hogy adózzanak elhagyott felekezetük javára; tehát továbbra is kényszerítik a másfelekezetűeket, hogy párbért fizessenek, kegyúri terheket viseljenek a katolikus egyház számára; továbbra is megmarad a városok kegyúrsága, a mi nem egyéb, mint a másfelekezetűek súlyos megadóztatása katolikus célokra. Mindez fennmarad »történeti alapon.« Csodálatos, hogy Szilágyi Dezső, a ki most egyszerre annyira lelkesedik a »történeti alapért,« megfélekedett a közelmúlt történetéről. Megfélekedett arról, hogy ellenzéki korában ugyanakkora dialektikával szokott nyilatkozni Irányi javaslata mellett, mint most ellene. Mindenesetre feltűnő, hogy a »történeti alap« embere elhagyja történetivé lett álláspontját és egy vadonatúj, még minden történetet nélkülöző álláspontra helyezkedik.

A kik Szilágyi Dezsőben csalódtak, azoknak vigasztalásul szolgálhat, hogy csalódtak Apponyi Albertben is. A magyar parlament e fényes tehetségű férfiát eddig, nem kutatjuk joggal-e, vagy jogtalanul, ellenségei, és még inkább azon barátai, kik az ellenségénél is veszedelmesebbek, úgy szokták feltüntetni, mint a klerikális reakció reményét. És ime az elkeresztelési vitában Apponyi Albert remek, magas látkörű, valódi politikushoz méltó beszédével megczáfolja e vádakát és jóhiszemű vádlóit azon kellemes meglepetésben részesíti, hogy kifejti az igazán liberális vallásügyi politika alapelveit. Bár négy nappal Szilágyi előtt beszélt, beszéde előre megadott válasz volt a »történeti liberalizmus« programjára. »A ragaszkodás a multnak porladozó és korhadásba átmenő maradványaihoz . . . csak a rutinhoz való ragaszkodás, mely szerintem vagy a gondolkozási lomhaságnak, vagy az elhatározásra való képtelenségnek jele« ennél szebben, határozottabban alig lehet a történeti liberalizmus teoriáját megczáfolni. A kik e határozott nyilatkozat után is kételkednek Apponyi liberalizmusában, azok nem dicsérik Apponyi jellemét. Apponyi ellenzéki hivatását oly komolyan fogja

fel, mint bárki más miniszteri állását. Szavait megfontoltan válogatja, ígéreteiben fukar, hogy esetleg kormányra jutva, képes legyen minden szót beváltani. Óvjon az ég azoktól a liberálisoktól, a kik a liberalizmust az *ideálistussal* azonosítják. Igazi szolgálatot a szabadelvűségnek az tesz, a ki bebizonyítja, hogy a szabadelvű irány a nemzeteknél *életszükség*. A szabadság nem azért becses, mert magasztos *eszme*, hanem mert nélküle a nemzet éppen olyan kevésbé fejlődhet egészségesen, mint az egyes ember tiszta levegő nélkül. Apponyi Albert egész beszédének az volt a lényege, hogy a vallásszabadság elvén alapuló határozott egyházi politika az országnak életszükség. Csodálatos ellentét! Apponyi »a józan konzervativizmus« szempontjából kibontja a haladás zászlaját és Szilágyi, a »történeti liberalizmus« alapján proklamálja a maradiság elvét. Ez a jelenség eszembe juttatja Palmerston lord szellemes mondását az álszenteskedő hannoveri fejedelemről: »A hannoveri fejedelemnek igen sok a vallásossága, de rossz minőségű, az én vallásosságom nem sok, be a mi van, az aztán jó minőségű.« Egy kis változtatással el lehet mondani, hogy Szilágyiban sok a liberalizmus, de rossz minőségű, Apponyiban kevés, de — beszéde után ítélve — kitűnő minőségű. A ki még mindig kételkedik, annak figyelmébe ajánljuk a bécsi »Vaterland« olvasását, mely Apponyi beszédét »megrendítő eseménynek« nevezi és kétségbeesve zokog, hogy Apponyi »elpártolt a katholicizmustól.«

Ha még kiemeljük Ugron Gábor hatalmas beszédét, a ki némileg jóvátéve a gyomai nyilatkozatot, a zsidóság érdekében is nyilatkozott és a felekezetünkkel üzött játékot a »mult sötét hagyományának« nevezte: összefoglaltuk a vita összes eredményeit. Az eredmény negatív. A vita kétségtelenül bebizonyította, hogy a kormány, ha szabadelvű vallásügyi politikát követ, a képviselőházban ellenzésre nem talál, de kiderült emellett az is, hogy a kormány gyökeres reformokra, határozott haladásra nem is gondol. Az ellenzék, midőn teljes számmal a vallásszabadság mellett nyilatkozott, igen ügyesen legördítette vállairól a felelősséget és áthárította a kormányra. Most már egyedül a kormány fele-

lős a stagnációért, mert akár őszinte volt, akár nem az ellenzék fellépése, a kormány minden perczen szavánál foghatja az ellenzékot, melynek erkölcsi kötelessége a kormányt a szabad-elyü vallási reformok keresztülvitelében támogatni. —

Vázsonyi Vilmos.

Kossuth Lajosért.

Abban az országban, melyről a Mignon dala szól, még csak alig indultak zöldelőnek a fák és cserjék, mikor szent ábitattal kerestem föl ott Itáliának immár történeti jelentőségű városában azt az ősz embert, aki lángelméje erejével korszakot alkotott a magyar históriában, egy oly korszakot, melyben az emberi és polgári jogok legdicsőbbjei proklamáltattak; mikor szabaddá lett a föld, a munka, az egyén s az állam,

Látni vágytam Magyarországon egykori kormányzóját, a ki fényoszlopul járt elől a nemzet demokratikus átalakulásában; látni vágytam az agg embert, a magyar Leárt, a ki — miután kincsés lelkének minden szeméjét szétosztotta egy nemzetre — önmaga e nemzet földjének még egy porszemét sem mondhatja a magáénak; azt a férfit, aki egykor pénzügyminiszterként milliókat teremtett elő bűvös szavának és aczélos akaratának hatalmával a szabad baza fenntartására s a ki most önönagának fenntartására két keze munkájával s agg teste gyötrelmével szerzi a filléreket.

Nos hat. megláttam őt, Kossuth Lajost.

Ott ült szobájában íróasztalánál. Este volt. A szobában az íróasztalon állva, csak egy lámpa szórt gyér világosságot a falakra, az asztalon fekvő papírra, a melyre akkor is sűrű, gyors sorokat vetett az az ősz férfi, a kinek csodálatos tűzű szeme, szemének bánatosan révedező tekintete mélyen lelkembe világított. Hónapokig, évekig készültem erre a találkozásra, a mikor szemtől-szembe látom majd ezt a legendárius alakot, azt az embert, a ki beleszólt a világtörténelem egy epochájának fejlődésébe, döntő lökést adott egy nemzet sorsának, a nemzetének, a melynek fiát büszkén vallom magamat. El voltam rá készülve, hogy oly ember elé lépek, a ki, ha a bibliai korban él, prófétává, ha rómainak születik, félistenné lesz vala és megvallom, önkéntelenül is valami fensőbb, a szokott emberinél misztikusabb jelenségre voltam elkészülve.

De a mit a való mutatott, egy ember volt az, csak öreg ember, őszbeborult agg, megroskadva, szenvedően. Meglátszott rajta, hogy az emberi kor, s evvel a testi lassú enyészet kéréltelien törvénye kicsinyekre s nagyokra egyaránt meg van írva s hogy az, akit a történelem halhatatlanjainak sorába hívott meg, halandó testben él e földön, a mi azt jelenti, hogy a megélltetés kérdése számára nem veszett el, hanem parancsolva lép elé s apró bajokkal gyötri őt, a ki százazreknek új létalapot teremtett meg. Csak még hangján s gondolatainak csaknem prófétái logikájában s világosságában látszott meg, hogy ez a férfiú egykor Magyarország hajóját kormányozta egy viharos korszakon át.

S a csalódás éppen abban áll, hogy Magyarországon millió ember még mindig azt a Kossuth Lajost látja képzeletben, a kit a történelem lapjain ismert meg, a milyen volt a férfikora virágjában, ifjúi erővel s hővel teljesen, a ki kész vállára venni egy világ sorsát és munkáját, aki nem roskad az óriás teher alatt,

Csalódás, jó emberek.

Turinban egy öreg ember lakik, a kinek válla rég megbajlott az élet nehéz nyomása alatt; keze, ránczos, eres keze, erősen reszket, mikor írnia kell, s a ki a mennyit a keserves élelfenntartáshoz szükséges, munkával álmidejéből rabol el, az életből rabol el annyit. S most gondoljátok meg, hogy ennek az öreg embernek ajkán keserű igazság az a szó, amit hallottam tőle, mikor az emlékezetes estén ott ültem vele szemben:

«Nekem, uram, nem szabad pihennem; engem a munka sürget és vár szüntelen. Mert ha ma leteszem a tollat s munkámat félbehagyom, bizony, bizony nem tudom, hogy holnap miből élek meg!»

Nem képzelhetek keserűbb szatirát, mintha Kossuth Lajos annak a remekműnek utolsó lapjára, a melyben korának nagy eseményeit s ezekkel emlékeit írja meg, végszöul odajegyzi azt a nébány mondatot. Epigrammája volna ez egy nemzet szégyenének, haladatlanságának, hogy a nemzet egyik legnagyobb fiáért, a ki egész férfikorát neki áldozta, nem tud megtenni annyit, hogy aggkorában a megélltetés gondját levegye annak vállairól.

Ismerem a feleletet, a melyet mentségül szoktak felhozni, és tudom méltányolni éppen azért, mivel Kossuth Lajosnak igazán nagy egyéni jelleméből van

meritue. Azt mondják, mondta maga Kossuth, hogy ő jutalmat, ajándékot nem fogad el, bármennyire kiérdemelte azt, sem egyesektől, sem egy egész nemzetől. Munkája díjából, béréből kíván megélni. S azért dolgozik már évek óta az «Iratok»on, a melyekben valóságos korszakjelző emlékkövet állít nemcsak a történelmi kutatás és történetírás, hanem a magyar stílnak és irodalomnak mesgyéjén is.

Való igaz tehát, hogy Kossuth Lajos nem fogad el jutalmat.

De való igaz, hogy Kossuth Lajos roskadt aggastyán létére a mindennapi kenyérért oly munkát végez, a mely a világirodalomban közfigyelmet kelt, a nemzeti történelem és irodalom számára megbecsülhetetlen nyereség; de az «Iratok» írójának nemcsak ibletett szellemi szükség, hanem kenyéradó, napszámos munka is.

Ezt a munkát kell neki könnyebbé tennünk azáltal, hogy gyümölcsözőbbé tesszük s el kell őszlatnunk ekkép a szégyenletes tudatot, hogy a magyar történelem egy legnagyobb alakja aggkorára nemcsak idegen földön, de főkép idegen nemzet, idegen olvasóközönység filléreiből tengeti életét. Mert félek, hogyha Kossuth Lajos művének különböző nyelvű kiadását illetőleg

helyes arányszámokat állítanánk fel, a ma-sz ar ne zetre arczpirító volna ez a statisztika.

Bátran merem állítani, hogy abban az áramlatban, a mely újabb időben e szégyenletes állapotnak megváltoztatására törekszik, egy szerény kis kezdeményező részem nekem is volt. S midőn most ország-szerte fel-felhangzik a jelszó, hogy Kossuth Lajost, az író, a kinek munkájából él meg Kossuth Lajos az aggastyán — **munkája által** kell arra bírni, hogy a nemzet iránta való kötelességének, hálatartozásának egy atomnyi adóját vissza ne utasítsa — akkor e széles körökben olvasott és kedvelt lap útján egy szózatall lépek a magyar nemzetnek zsidó vallású fiai elé.

Kossuth Lajos neve jelenti a magyar alkotmány és a történelmi jogok nagy hőjét.

De Kossuth Lajos neve jelenti az általános emberi s ebben a vallásszabadság apostolának nevét is

Az a férfi, a ki felszabadította a magyar jobbágyot, lángoló hive volt a magyar zsidóság felszabadulásának is. *)

*) A szabadság és humanitás olyan herosának, minő Kossuth Lajos, egy nemzet regeneratorának, egész néposztályok felszabadítójának már eo-ípso határtalan tisztelettel kell, hogy

A legsötétebb Afrikában.

Stanley, a híres afrika-utazó, Amerika nagy fia a civilizáció szeme előtt megnyitott egy kapút, melyen által betekintheünk e sötét világrész kellős közepébe. Stanley rászolgált a becsülésre, melylyel neki az egész világ adózik, mert ő igazi hős, aki élt — s nem meghalt, hogy a civilizáció és humanizmus nagy eszméit szolgálhassa. Zanzibártól, az ő dicsőségének helyéig a »holdhegység«-ig nagy az út s a hirneves utazónak három álló esztendőre volt szüksége, hogy hosszú és fáradságos utját megtegye. Felfedező utjának nehézségeit alig győzi leírni a toll. A saját beismerése szerint is csak az isteni gondviselés volt az, mely a legsötétebb Afrika veszélyei között megsegítette és Chahátó műveletlen országaiból épen kivezérte. Ugyanez az isteni gondviselés — innen-onnan 4000 esztendeje már — egy egész kutató és utazó fajra is ügyelt és ótalmazta azt.

A mi ősapánk volt az első kutató. Abraham Úrból Mezopotámiába költözött, keresztül vágott Ázsia pusztáin és hegyein, miglen Zoanba, a régi Egyptom metropolisába, jutott. Az arany, meg a civilizáció terelte a mi törzsünk figyelmét a legsötétebb világrészre. — Afrika héber neve »ofir«, aminek az az értelme, hogy »aranypor« »csillogó por«. Afrika otthona volt a civilizációnak is. Sudánban, vagy Abessziniában született a

»tudományos vallás«, a mely nagy rég mult idők előtt »isteni kinyilatkoztatássá« alakult át. Chartum a hieroglyph-írók szülőhelye, mivel a Ra-nyelv és a szentírás is »chartumim«-oknak nevezi őket.

Ebers György és a híres Lepsius az egyiptomiak régi vallásának nyomaira »Sudan«-ban, vagy »Kus«-ban akadnak, ami héberül a néger neve; Kus mint országnév annyit jelent, hogy »nyers« (nyers nép, nyers ország.)

Mikor Mózes Faraó elől menekült, a talmud hagyományai szerint, Sudanban talált menhelyet, sőt urává lett ez országnak és negyven esztendeig kormányozta azt, miközben az ő prófétai ellenfele Bileam, Faraó udvarának első minisztere, nem egy keserű napot szerzett neki. Mózes itt meg is házasodott s egy országbeli hercegnőt vett nőül, aki a biblia szerint oka volt Áron és Miriam testvéreivel való viszálykodásának.

Salamon király kereskedelmi összeköttetésben állott Afrikával és a zsidó tengerészek a fönicziaiakkal együtt vitorláztak végig a vörös tengeren, hogy hajóikat Ofir (Afrika) aranyporával megrakják.

A legtöbb zsidó forradalmár és szökevény a legsötétebb Afrikában, különösen Egyptomban talált menhelyet. Hogy azt a sötét világrészt valaha milyen műveltségű népek lakták, azt eláruljuk Nagy Sándornak abesszynia utazásai. —

Serach király (a dicsőséges) ellenséges sereggel rajt ütött Jeruzsalem városán. De hogy Gondarból ilyen

S azért abban a kegyeletes munkában, a mely most országszerte megindulandó, a magyar zsidónak mint magyarnak s mint a zsidó vallás hívének kettős kötelessége részt venni.

Legyen ott a neve első helyiütt s tömegesen azokon az íveken, a melyek Kossuth Lajos művére bírhatnak előfizetést.

Gonda Dezső.

adozék a szabadság és humanitás elsőszülött fia: Izrael; de a magyar Izraelnek ezen kívül nem szabad elfelejtenie soha, hogy Kossuth Lajos volt az első, ki (a szegedi országgyűlésen 1849. július 28-án) a zsidók teljes egyenjogusítását célzó törvényt hozott, törvényt, melynek megvalósításából, mint Mózes Kanaán földjéből, csak szegélyét látja még ma is a magyar zsidóság. És nem felejtetheti el a magyar zsidóság, hogy Kossuth Lajos, a szegedi országgyűlést jóval megelőzőleg egy Lengyelországból bevándorolt lánglelkű zsidót (Heilprin) tett meg miniszteriuma államtitkárává, hogy egy másik zsidót (Diósi) nem kevésbé fontos állásra nevezett ki, hogy személyes tükára egy zsidó ifjút (a csak később kitért Heller, ma Helfy Ignác) volt, hogy a zsidóságot támadások és bántalmazások ellen (Székes Fehérvár, Pozsony) erélyesen megvédelmezte és lángoló haragjával sújtotta azokat, kik a szabad magyar nemzet hírnevét zsidóbeczésekkel szemnyezték be.

Szerk.

nagy tömegkatonát mint vihetett Jeruzsalem alá, maig is titok.

Az írás Abessyniát »Seba«-nak, azaz »hét«-nek nevezte, mert lakói nagyrabecsülték a híres hét csillagot, melyek az ember sorsát intézik. Ezen vallási nézet anyja a csillagászatnak és ezen csillagok világítottak Nebukadnezár, Babylon királya alattvalóinak.

Ugyanezen csillagok világították meg a »szerencsés« arab éjszakákat a telő hold kelte előtt. Seba királynője, ki Jeruzsalembe utazott, hogy Salamon király bölcsességét talányokkal tegye próbára, szintén azt bizonyítja, hogy a civilizáció és a humanizmus Afrika fekete uralkodóiban jobb védőre találtak, mint az oroszok fehér czárjában a 19. század. Az abessyniai negus Negistanak megszólítása, hogy ő Salamon király életfájának egy ága, a talmudi hagyományokkal egészen összevág. Az ott lakó zsidókat manapság »falasa« néven ismerik; Menelik királynak mőzeshitű alattvalói, azon zsidók utódai, akik a híres királynét elkisérték házájába a sötét Afrikába.

* * *

Művelődés és kereskedelem az a két csillag, melyek a bolygó zsidó tövises utján világoltak. Mig a mi kontinensünket a barbarizmus felhői elborították, világosság volt a sötét Afrikában. Afrika a talmudban »a dél« neve alatt ismeretes, mivel Palesztinától délre fekszik.

Hogyan bánnak a zsidóval Oroszországban.

Schmüh Emory amerikai követ Oroszországban a »Philad. Press«-ben, melynek azelőtt főszerkesztője volt, kinyilatkoztatta, hogy azon, Európában és Amerikában elterjedt híresztelések, melyek a szerencsétlen orosz zsidók üldöztetésének embertelen rémtetteire vonatkoznak, légből kapottak, vagy óriási nagyítások és éppenséggel nem érdemelnek hitelt. — Az orosz sajtónak nagy része is — így írja dr. Rülff J. memeli (az orosz-porosz határszélen) rabbi az »Allg. Ztg. des Judenthums«-ban — ugyanezt vallja, és tudja, hogy egyetért az orosz hatalom birtoklóinak hivatalos nyilatkozataival; de az eféle vélemények, melyek a saját maguk helyreigazításának bizonyos színét viselik magukon, mindannak ami emberi és igazságos, kigunyolását rejtik méhőkben s az eféle kigunyolásba a szabad északamerikai polgárnak, még ha Szt.-Pétervárott követ is, nem kellett volna magát beleártania.

Azt a nézetet, hogy az orosz zsidók semmiféle üldöztetéseknek nincsenek kitéve, avval a ténynyel támogatják, hogy az orosz zsidókkal szemben, épugy mint más oroszokkal szemben a fenálló törvények értelmében járnak el. Már ezt meg kell engedni; de ép ily kapóra kérdezhetjük, vajjon ugyanazon törvények szerint bánnak-e

Egy talmudi példaszó azt mondja: »A ki bölcs akar lenni, délre menjen.« A nagyrészt zsidó-hellén iskolában képzett bölcsek hirnevesek. Pythagoras e nagy görög bölcs Ra papjainak tanítványa volt és Jézus, ugy mondja a talmud, mysticus tanait Egyiptomból hozta magával. Nincs tehát abban semmi csodálatos, hogy a talmudtanítók a sötét földrész viszonyaival olyan ismerősek voltak,

A nagy Hilel (ante 75) egy gunyolódónak ezen kérdésére; »Miért olyan széles az afrikaiak lába? azt felelte: »mert sarúk nélkül járnak.« Tanítványa Jonathan ben Usiel az első bibliafordító és népies író, fordításáiban sűrűn emlékszik meg a sötét földrész szokásairól és erkölceiről. Mikor egyszer a phylakteriák (טפלת) héber neve fölött vita támadt, a talmud a szót egy belső afrikai nyelvből származtatta, melyben »טט« értelme kettő és »פת«-é szintén.

Ez a megjegyzés feltűnő, mert a talmud a Zanzibartól a hold hegységig terjedő sötét világrész lakóiról azt bizonyítja, hogy magas műveltségű nép voltak. Tunis és Berberia lakóit azonban emberalaku állatokként mutatja be, akiknek fogalmuk sincs a házieszközökről, kik meztelenül járnak, a művelődésnek nyomáról sem tanuskodva.

A pálma, az utazó és kutató legnagyobb dicsősége, Rabi Akibát, a nagyot, a tiszteletreméltót — a talmud Stanleyjét, illeti, aki az első században élt. Ő

a zsidóval, mint a többi orosz állampolgárokkal? Nem vált-e állandó szólásmóddá az orosz törvénykönyvekben: »a zsidó kivételével»? Nem csupa kivételes törvény alatt áll-e az orosz zsidó? Ezen kivételes törvények nem valóságos kigúnyolása-e minden törvényességnek? Lehet-e gonoszabb, rettenetesebb üldöztetést csak elképzelni is, mint a sok régi, soha nem alkalmazott, gyűlölettel és barbarizmussal telített, rég elfeledett, a levéltárakban megférgecsült törvények kikeresése oly czélból, hogy azokat *ma* alkalmazzák, míg azokban a régi elvadult időkben, mikor ezeket a törvényeket meghozták, félték és nagyon meghányták-vetették, vajjon alkalmazzák-e őket?

Itt van például Miklós czárnak ukája, melyet nagy kegyelmesen egy haragos pillanatában bocsájtott ki: a határtól 50 verstnyi sugaru kerületben (7 mértföld) egyetlen zsidónak sem szabad laknia. Az ukáz megvan, de a közelmúltig a legkisebbke intézkedés sem történt, hogy ezt a törvényt végrehajtsák, mivel félmilliónál több zsidót üztek volna el lakhelyéről. A legújabb időben azonban az osztrák és román határokon alkalmazták. Száz meg ezer orosz (nem külföldi) zsidót utasítottak ki *Luzkban* és *Krennitzban* és sok más helyen és felszólították, hogy azon állami ghetto-helyeken keressenek otthont, a hol a zsidónak szabad laknia.

Sokan, bár nem a legtöbben, még ma is feleségestül

nemcsak a legkimagaslóbb utazó volt, a ki a rómaiak ellen támasztandó óriási forradalom szervezése czéljából beutazta Európát és Afrikát, hanem korának egyik legjobb nyelvtudósa is.

A talmudban egyszer azon vitatkoztak, milyeu alakjuk volt a keruboknak. R. Akiba úgy magyarázza, hogy távol Áfrikában az emberek a kis gyereket nevezik »kerub«-nak (כְּרֻב); ennél fogva (כְּרֻבִים) annyit tesz, hogy »gyermek«. Arczuk tehát hasonlított a kis gyerekékére. -- Másutt igen érdekes adomát mond el. Valami hatalmas belső afrikai négerkirály — úgy mondja Akiba — azt kérdezte tőlem: »Lásd, én magam *fekete* vagyok, a feleségem is az; hogy lehet hát, hogy minden gyermekem *fehér*? Erre azt kérdeztem tőle: van-e palotájában képei.« »Igen — válaszolt a fekete felség; hálószozámat *fehér* emberek képmásai diszitik.« »A hogy ezt hallottam, így szóltam hozzá: Most már meg van oldva a talány.«

Rabi Akibának ezen kis elbeszéléséből kiviláglik, hogy Afrikában már 1800 évvel ezelőtt is otthon volt a civilizáció. Művészi tárgyokban való fényűzés, butorozott ház, a bölcs emberekkel való vitatkozás vágya a *talmudbeli* Stanley által szolgáltatott bizonyítékok. A modern Stanley vad, meztelen rendes háztartás nélküli, az emberi méltóságnak fogalmával sem bíró típusokat mutat a sötét Afrikában, és mind a kettő igaz és hű képét nyújtja annak, hogy minden nemzetnek ép?

gyermekestül bolyongnak, s nem találnak lakóhelyre. Csaknem valamennyien szegényen és nyomorultan kerülnek a határszéli kormányzóságok zsidó városaiba, hol a segítségre és támogatásra szorulóknak 90 perczentre becsült osztályát még szaporítják. Már ez csakugyan iratózatos.

A jelzett vidékekről nem akarnak minden zsidót kiutasítani, csak azokat, akik ott 1854 után telepedtek meg; hanem ez nagyon is a többség. És mi az oka a kiutasításoknak? Ha Miklós czár a fölháborodás egy pillanatában az akkor nagyon elszaporodott csempészést a zsidóra nézve lehetlenné teendő, kiadta az ukázt, melynek végrehajtását azonban ő maga akadályozta meg, hát neki, az ő hite szerint, volt erre bizonyos jogosultsága. De manapság ennek az oknak el kell esnie, mert a csempészés szinte teljesen megszűnt, mert nagy veszélylyel, és csaknem semmi előnnyel sem jár.

Mi okból botlottak hát ebbe a rég elavult, sohsem alkalmazott törvénybe? Tisztán üldözési dühből.

Semmivel sem kisebb szigorral hajtának végre egy másik előkeresett rendeletet, mely szerint zsidók falusi jószágot sem nem szerezhetnek, sem nem bérelhetnek, és lapályos vidéken egyáltalán meg nem telepedhetnek. Hogy ezt a rendeletet mily kevéssé alkalmazták, mutatja az a körülmény, hogy a zsidó falusiak és földművesek száma

ugy meg van a kelte és nyugta, mint minden egyes emberi egyednek. Vegyük csak például szemügyre a görögöket: A nemzet, mely hajdan a bölcsesség és civilizáció fényében messze bevilágította e földet, ma mily mélyre süllyedett! Így esett ez *Cham* bátyó embereivel is ott a sötét világrészben. Az egyetlen nemzet, melyet jobb sors ért — a *zsidó*. Mint 4000 év előtt, ugy ma is fenn lobogtatja a szabadság és művelődés lobogóját.

I. H.

Előfizetési felhívás.

Tisztelt előfizetőinket, kiknek előfizetésük **november végén** lejárt, teljes tisztelettel kérjük, méltóztásának előfizetéseiket megújítani, hogy a lap szétküldésében fennakadás ne történjék.

Előfizetési feltételek:

egész évre	8 frt — kr
él évre	4 frt — »
negyed évre	2 frt — »

Papok, tanítók és községi hivatalnokok:

egész évre	7 frt — kr
fél évre	3 frt 50 »
negyed évre	1 frt 75 »

Az „Egyenlőség“

szerkesztősége és kiadóhivatala
Budapest, Váczi körút 23. sz.

százezrekre rug. Föld és malombirtokosokat, kistermelőket, kézműveseket, szatócsokat telkeik eladására, lakhelyeik elhagyására, üzleteik abbahagyására, minden ingó-bingó jószáguk elköttyavetyélésre és nagyrészt földhöz ragadt szegénységgel visszavonulásra kényszerítették a zsidó birodalmi-ghettóba, ahol a zsidók az üzleti életnek más fajta megbénítása és elnyomatása folytán különben is nagyon szegények. Még zsidó gyárosokat is, kiknek gyártelepeik a városon kívül feküdtek, üzletük beszüntetésére, és gyáraik eladására kényszerítették. Az orosz zsidónak van kedve és ügyessége a földműveléshez, és nemes földbirtokosok, bárók, grófok, hercegek legszívesebben zsidónak adták bérbé birtokaikat, mert ezek legjobban gazdálkodtak, az épületeket és a marhaállományt jó karban tartották és a teket meg a földet mind jövedelmezőbbé tették. Egész sereg ilyen zsidó bérlő van még, s köztük olyanok, kik mérföldekre terjedő uradalmakat béreltek. Nem említek neveket, mert különben kiténő, mintaszerű gazdálkodók az orosz hatóságok örökös szekaturáinuk vannak kitéve és a kiutasítás sorsa által fenyegetve lévén, csak úgy tartatják magukat, ha hatalmas földesuraikban találnak védelmet az erőszakoskodás túlkapásai ellen.

A mostani kormánytól a legtöbb szenvednivalójuk a «zsidó kolóniák»nak van. A zsidó földműves kolóniák megalapítására irányuló első törekvések I. Sándortól indultak ki 1806-ban. I. Miklós, Sándor testvére, aki 1825-ben került uralomra, még elősegíteni és szélesíteni akarta elődje művét. A zsidókkal szemben mind a két uralkodó a legjobb akaratú nézetekkel volt eltelve, de lelkiismeretlen hatóságok kárbaveszítették a jó munkát, elnyomták a szegény kolonistákat, kifosztogatták és pokollá tették életüket.

Mindezek daczára a zsidó kolóniák részben maig fennmaradtak, de a jelenben oly módon bántak velük, mely elárulja azt a szándékot, hogy addig akarják őket nyúzni, nyomorgatni, míg, engedve a kényszerűségnek, elhagyják jószágaikat és elvándorolnak. Csak mostanában beszéltem olyan emberekkel, akik Cherson és Jekaterinoslaw kormányzóságok kolóniáit szegről-végre ismerik és az ezen szegény emberekkel való bánásmódról valóban hajmeresztő dolgokat beszélnek.

Hogy hogyan bántak a zsidó földbirtokossal, ime egy példa a közelmúltból. 1863-ban II. Sándor császár megengedte a zsidóknak, hogy földbirtokot szerezzenek. Hanem a rákövetkező évben visszavonták az engedélyt. Egy vagyonos zsidó az engedélykövetkeztében megvette az Osztrog melletti Creéin-féle birtokot, de nevére be nem kebeleztethette, sem szerződését vissza nem vonhatta, mert időközben a rendeletet visszavonták. A fő-kormányzó rendeletére mindazonáltal megkapta a tulajdonjogot. De most semmisnek nyilvánították a vételt, mert a fő-kormányzó rendeletei állítólag nem bírnak törvény erejével. A vételár visszafizetéséről persze nincs szó.

Rövid idővel ezelőtt a zsidó lakosság bizonyos

osztályai az egész orosz birodalomban bárhol is megtelepedhettek. Ezek közé tartoztak első sorban az állami iskolákat végzett, vagy egyetemen képzett és abszolált egyén, továbbá az első osztálybeli kereskedők és czéhbéli kézművesek. Ezen kedvezményeket most jelentékenyen szűkebbre fogták, részben egészen megszüntették. Ezzel azonban megeredt a zsidó hecczek árja, miként még soha. Nincs eset az irgalomra, a zsidó razziáknak se vége se hossza. Utcákat zárnak el és átkutatják a házakat, ha nem akadnak-e bennük olyan zsidóra, aki nem jogos módon tartózkodik a helységben. Különösen a péntek estéket használják az eféle razziákra, mikor a zsidók lakásaikon, családjaik körében együtt vannak, hogy együtt üljék meg a szombat ünnepét. — Ily módon sokszor 3—400 embert fogdosnak össze mint megannyi gonosztevőt és elzárják, hogy azután tolonczolás után kiutasítsák, és a birodalom zsidó gheftóiba száműzzék őket. Emberek, akik harmincz, negyven éven át laktak egy helyen olyan kormányzóságban, ahol a zsidónak nem csak lakni, sőt 24 óráig sem szabad tartózkodnia, kénytelenek minden ingó és ingatlan vagyonukat elfecserélni, és azon kormányzóságba költözködni, melyeket «Zsidó Oroszország néven» ismernek s ahova teljesen elszegényedve, tönkrejutva érkeznek. Ez a sors százezreket fenyeget és ért már utól.

Az a joguk ezelőtt a kiszolgált katonáknak is megvolt, hogy mindenütt lakhattak; azonkívül azok is különös kedvezményben részesültek, akik valami katonai ranghoz jutottak, s ilyen azelőtt az orosz seregben igen sok akadt. Ez is megszűnt most teljesen; a zsidó most el van zárva minden rangfokozat elől, és a katonát mi-helyt szolgálati ideje letelt, azonnal visszautasítják szülőföldjére, ahonnan jött, vagy ahonnan elhozták. A katonák azelőtt szívesebben megmaradtak állomási helyükön, ahol oly soká éltek, minden helyi, személyi és gazdasági viszonytal tisztában voltak. — Ennek immár vége; megkapják a szolgálati könyvecskét, aztán fel is ut, le is ut, menjen mindenki a hazájába, ha ugyan van neki hazája. És bizony megesik, hogy nincs, amint ezt az alábbi nem rég történt eset is igazolja.

Egy katona hat álló esztendeig szolgált belső Oroszországnak valamelyik katonai állomáshelyén, és nagyon szeretett volna itt megtelepedni, de erőnkerejével kiutasították s végre is rászánta magát, hogy haza megy szülőföldjére. Szülőföldje alföldi helység volt, ahol időközben minden zsidó lakost eltiltottak a további otttartózkodástól. Midőn a katona ideért, mi sem volt sürgősebb, mint kiutasítása innen is. Életének legszebb hat esztendejét a katonaszolgálatnak szánta és annak jutalmául csavargóvá tették; kemény sors, mely sokakat sujtott!

Ha az ember az orosz zsidók sorsát igyekezik rajzolni, egyetlen osztályt sem mellőzhet, melynek kebelében a kétségességbeesés helyet követelt magának. A

gymnasiumok abiturientiáit és az egyetemeket abszolvtakét értjük. Sehol és soha sem voltak enragirtabb és exáltáltabb hazafiak mint a zsidó diákok a hatvanas években és a nyolczvanasok kezdetén. Az ő Oroszországuk volt rájuk nézve a legszentebb a világon. Megvetéssel, a legjobb esetben sajnálkozással tekintettek más országok lakóira, különösen oroszországbeli és azon kívüli zsidó hitsorsosaikra. Ugy amint voltak ezeket mindenestől maguk alatt állóknak tekintették, mert ők az ő Oroszországuké voltak és ezen Oroszországé volt a jövő. Valóságos bálványimádást követtek el orosz hazájukkal, szenvedélyesebbet, mint a legvadabb panszlavista. Aki az akkori zsidó tanulókat csak úgy felületesen ismeri is, annak be kell látnia, hogy evvel leírással a legkisebbke túlzásba sem estünk. Oroszország legjobb hazafiai egykor a tanulók és kitanultak voltak. Annál hatalmasabb és megrendítőbb volt a közvélemény megváltozása, midőn azon vették észre magukat, hogy első sorban őket keresték ki a zsidógyűlölet és zsidóüldözés áldozatainak. »Zu tórah vezu szechora«, »ez a tan, és ez a jutalma!« — így kiáltottak fel avval a régi zsidó vértanúval, akit lassan kizártak el a halálra. Közülük az erős jelleműek elhagyták hazájukat s elmentek Amerikába utczaseprőnek, pinczérnek, favágónak vagy béreseknak a palesztinai zsidó kolóniákba. A nagy tömeg, melyet a gymnáziumi és egyetemi tanulmányoktól, vagy bevégzett tanulmányaik utáni minden állástól elzártak, tompa kétségbeesésben ott maradt hazájában és ezeknek száma valóban nem csekély, ha az ember elgondolja, hogy Kiew tankerületében az idén 157 abiturientiá közül csak 5-nek engedték meg tanulmányaik folytatását. Hogy itt és az egész birodalomban mindenfelé mennyit zártak el a gymnáziumokból és egyetemekből, ahol mindig csak bizonyos százalékuk talál felvétellel és hogy hány végzett és vizsgázott ember jár kenyér nélkül, lehetetlen kiszámítani.

Ha mindezekből az oroszországi zsidóknak «törvényes» üldözésére vonatkozó eredményt levonjuk, ezt mondhatjuk: Milliőnyinál több zsidónak egész létét megsemmisülés fenyegeti, ha a kivételes törvényeket mindenütt ugyanazon szigorral alkalmazzák, és a többi három, vagy négy millió többé kevésbé hasonlóképen szenved ezen és még sok más korlátozó kivételes törvények folytán. De a sujtottak fölötti fájdalomában és szenvedései folytán, ugyszintén a méltatlan bánásmód miatt, melyet Oroszországban általán el kell szenvedniök, elpusztulna valamennyi.

Kisértse meg az Egyesült Államok követe ezen tényeket eltagadni ha képes erre.

Anyaghalmaz következtében lapunk jelen számából több közlemény és folyó cikkünk kimaradt.

Angol mozgalom az orosz zsidók érdekében.

Halálra üldözött oroszországi hitrokonaink érdekében kontinensünk legnagyobb városában az egész társadalom megmozdult. Hatálmias »veto« készül Londonban. A lord-mayor által összehítt meeting munkálatai immár előre vetik árnyékukat. Az érdeklődés, melylyel az angol polgárság összeségében, a zsidó testületek általában és a magán testületek különösen kísérik a küszöbön álló gyűlés eredményét, szerfölött nagy. —

A londoni orosz zsidó bizottság a tényleges viszonyok újabb ismertetése céljából egy füzetkét adott ki, melyben az orosz zsidó-kérdés a sajtó útján eddig publikált fontosabb részleteit összefoglalták és a nagy vizátságoknak könnyebben való megérthetése céljából a korlátozó törvényeket összehasonlítás végett az angol viszonyokra alkalmazták.

Az említett munka bevezetése a következő: »Minden Angliában született zsidó idegennek tekintendő. Az egyesített királyságnak más részében, mint a walesi herczegségben, Chechshire, Shropshire, Heseford és Monmouth grófságokban egyetlen zsidó sem lakhatik, kivéven azokat, akik egyetemi tanulmányokat végeztek, vagy a tanultosztályok tagjai. Technikai intézetek bizonyítványival ellátott egyének s olyanok, kik öt éven át valamely kereskedelmi kamara tagjai voltak, szintén részesülhetnek ezen kivételes jogban, ha évenként 100 font sterlinget fizetnek. Állami, vagy városi hivatalt zsidó nem tölthet be. Zsidó nem szerezhet földbirtokot és nem is bérelhet. Vallásos funkcióik végzése fejében a zsidók kötelesek bizonyos türelmi díjat fizetni. Írásbeli engedély nélkül nem szabad zsinagógát emelni és a zsinagógán kívül másutt nyilvános imagyülekezetet tartani. Házas zsidók, kik a bevett angol egyházba áttérnek, egyedül ezen tényük által áttérésükkor elváltaknak tekintendők, de a feleségnek nem szabad többé férjhez mennie, ha megmarad zsidónak. Minden zsidó, aki 20-ik évét betöltötte, köteles 5 évig a hadseregben és 13 évig a tartalékban szolgálni, de egyetlen zsidó sem lehet tiszté, avagy csak tisztii szolgává is.« Ezen bevezető szavakat a következő kommentárral kísérik: »Olyan viszonyok, minőkei a fent felsorolt törvényszabályok teremtenek, a szabad Angliában annyira teljesen leheletlenek, hogy mosolyra fakasztanak. És — kiszámított módon — mégis ezek tárják fel az angol olvasók előtt a zsidók normális helyzetét Oroszországban, hol egy század évenél több, hogy élni kénytelenek. A napi sajtó által ismertetett részleteken kívül a füzetke még sok olyan adatot közöl, melyek a folyó hó 10-ére, szerdára, kitűzött guildhalli meeting alkalmából nagy haszonnal járhatnak. — Az utolsó fejezet magára III. Sándor czárra apellál és kéri, hogy kövesse elődjét, II. Sándort, ki a rabszolgákat felszabadította, azáltal, hogy emancipálja az orosz zsidókat

A meetinget még meg sem tartották s már is a legbiztatóbb rokonszenv jelei nyilatkoznak, így a lord-mayor és dr. Adler Herman chief-rabbi-helyettes fontos nyilatkozatokat kaptak az »Evangelical Alliance«-tól, melynek m. hó 13-án megtartott gyűlésén az igazgatóság több részvételleljes ajánlatot tett. Az ajánlatokat mind egyhangulag fogadták el. A gyűlés érdembeli határozata a következő:

»Az evangélikus Alliance, ezen minden nemzet keresztényeiből alakított egyesület, melynek a keresztény egyház egységének manifestatiója a célja, alapítása (1846) óta állandóan azon munkált, hogy a vallásszabadság ügyét elősegítse és munkáját különféle vidékeken Isten meg is áldotta bőven azok sorsának könnyítésével, kiknek hitük miatt kellett szenvedniök. Az evangélikus Alliance többször vállalkozott üldözött zsidók védelmére, mint pl. a Mortara esetben és több alkalommal komolyan és nyíltan protestált azon elnyomatások ellen, melyek miatt a zsidó fajnak Oroszországban és más országokban szenvednie kell. Az evang. Alliance brit osztályának igazgatósága a leghatározottabb protestáció kifejezéseivel ismét el akarja emelni szavát azon rémtettekkel szemben, melyeket Oroszországban a zsidókon üznek és őszintereményének ad kifejezést, hogy a közvelemény nyomása az orosz kormányt arra fogja bírni, hogy enyhítse a törvények szigorát, melyeket még mindig alkalmaznak, amint azt a zsidók üldöztetése és kiutasítása bizonyítja. A brit evangélikus Alliance zsidókra és mostani szerencsétlenségükre vonatkozólag magán közleményekben már legbensőbb részvétének kifejezést adott és immár nyilvánosan is biztosítja őket hogy ezen nép jó sorsáért folyton imádkozik az Istenhez.»

A »Board of Deputies« mult szerdai gyűlésén egyhangulag elhatározta, hogy »ezen egyesület, mely az angol zsidóságot kifelé képviselő legrégebb és egyetlen egyesület azon felirat aláíróinak nemes eljárása folytán, melylyel a lordmayort a meeting egybehívására fölkérték, a hála érzetével van eltelve és annak ezúttal, legyen bár sikere a meetingnek, vagy sem, őszintén kifejezést ad.« A felirat mind a 85 aláírójának megküldték ezt a határozatot, így a lordmayornak is, kinnek a »Board of Deputies of British Jews« a kérés szíves teljesítéseért külön köszönetét is kifejezte

Az angol zsinagógákban most dr. Adler chief-rabbi-helyettes rendelete folytán minden szombatn a következő imát mondják el:

אל עליון! שמעוה שמענו ותרגו במננו לקול צללו שפתינו על הצרות אשר מצאו את אחינו בארץ רוסיא ועל הרעות הרבות אשר נגר פניהם: שומר ישראל! אתה הבטחתנו שלא תפר בריתך אתנו לבלתנו. הוסיף נא על שארית עמך בארץ רבה המול נא על אבות ובנים על העשוק ועל הרצוף: הבר רוח קנאה והמה מלב יושביה והשבן בתובה אהבה ואהוד: אנא סתום פיות מיטמינים ומקטרגים. המה לב הקוסר ולב יועצו ושררו לעשות צדקה ומשפט עם אחינו לגול מעליהם הרפה ובוז לשלה רצוצים הפשו ולנתק כל מומה ובני ישראל ישבו לבמה בארץ ואי מהריר: אל רחום והנון! היה עם פיות נדיבי העם מלאכי רחמים ממתיקי סוד לעזרת עצור ועוזב הורם את הדרך ילכו בה ואת המעשה אשר יעשו והפצם בידם תצליח: ברך את ארצנו אשר בעלה נהיה בשלום ובשלוה הטיבה לטובים ולייטרים בלבנותם: נסה עלינו כלנו כאחד אור

פניך: זכרנו ברצון עמך ופקדנו בישועתך. אמן: Magyarul:

Mindenható! Sziveink megreszketnek, ajkaink megrándulnak a szenvedések tudlára, melyek Oroszországban érték testvéreinket, és a nehéz sorsnak miatta, mely őket fenyege'i. Izrael pásztora! Te biztosítottál, hogy velünk költöl frigyeddel fel nem oldod soha, hogy kiáltani bennünket nem engedsz. Oh, védjed néped löredékét, mely azon nagy bírodalomban él, könyörülj mindazokon, kik elnyomatásban és rosz sorsban sohajtoznak.

Irtsd ki az irigység és gyűlölet szellemét lakóinak szívéből é vessél szeretetet és békét azok helyébe. Oh, némitsd el a vádlók és rágalmazók ajkát, indítsd meg az uralkodó szívét, tanácsadóit és fejedelmeit, hogy igazság és jog szerint bánjanak testvéreinkkel, megszabadítsák őket szegénytől és gyalázattól, megtörjék elnyomatásuk igáját, hogy Izrael békességben és félelem nélkül lakozzék az országban! Legkegyelmesebb, legirgalmasabb Ur! Légy a dicső nemzet nemeseivel, a kegyelem hirnökeivel, akik tanácskozzanak, hogy megsegítsék az elnyomottakat és elhagyottakat! Jelöld ki nekik az igaz utat és a helyes tettet, s hagyd sikerülni kezdeményezésüket. — Áldd meg országunkat, melynek védelmében békén, bizton lakunk. Jutalmazd a jókat és becsületeseket, hasádtasd meg mindnyájunk fölött kegyelmed világosságát, emlékezzél rólunk nagy tettségben és szánj meg segítségdel! Amen!

Zsidó magyar írók és tudósok.

Szerkeszti és írja: dr. Feleki Sándor.

VIII.

Dr. Bánóczi József.

Mikor Toldy Ferencz az ötvenes években nagy nemzeti irodalom történetével fellépett, egy hazánkban majdnem teljesen elhanyagolt ágra hívta fel tudós társainak figyelmét. A nagy, alapvető munkát, valamint Toldynak, további vasszorgalomra valló ebbeli működése buzdítólag hatott az akkori, valamint későbbi írókra s ennek köszönhető, hogy ma már valamennyi korszaknak irodalmáról, s a jelesebb írókról kimerítő, tárgyilagos és helyesen átértett munkáink vannak, melyek a külföld hasonnemű dolgozataival bátran felvehetik a versenyt. Hogy mily fontos valamely korszak irodalmi képének ismerete, az könnyen belátható. Hisz mindig úgy volt s úgy lesz, hogy az illető irodalom tükrözti vissza a kornak gondolkozásmódját, az uralkodó eszméket, az országokat átható örömet vagy bánatot. Szóval az irodalom minden korszaknak, hogy úgy mondjuk, hőmérője, mely érzelmeit, gondolatait, eszméit mutatja.

Az elmúlt korszakok irodalmának egyik érdekes, kiváló ismertetőjét és buvárát mutatjuk be mai számunkban, Bánóczi József dr. személyében. Ha nem is irt volna többet, mint Révai Miklósól szóló nagy művét, akkor is megérdemelné, hogy a magyar irodalomtörténet kutatók között első helyet foglaljon el. »Előadása vonzó, compositiója természetes és művészi: egyszóval a tartalom alaposságával a forma művészete egyesül, a siker nem közönséges fokán. Túlzás nélkül elmondhatni: e mű irodalmunknak valóságos díszére válik.« Így nyilatkozott a Magyar Tudományos Akadémia bíráli bizottsága jelzett munkájáról, melyet 100 arannyal jutalmazott. Oly dícséret, mely pályamunkáról azóta sem hangzott el az Akadémia falai között s aligha fog egyhamar elhangzani. Ez az elragadtatás hangján szóló bírálat, melyet az ország három kiváló tudósa irt alá, a legszebb elismerés, mely Bánóczit érthette. S mondjuk ki, hogy Kisfaludy Károlyról irt két kötetes műve nem kevésbé nyerte el a hazai tudós

világ osztatlan tetszését és magasztalását. A jellemek plasztikus kidomborítása, a korszakok finom festése, az éles megfigyelő tehetség, a vonzó előadó módor, mely sohasem válik unalmassá, a zamatos magyarság: mindeme előnyök egyesülnek Bánóczi műveiben. Emellett rendkívüli olvasottság, mély tudomány nyilatkozik meg e nemű munkálatainak mindegyikében.

S ha Bánóczi műveinek száma nem is olyan nagy, mint egyik vagy másik tudósunké, úgy ne csodálkozzunk azon. Hiszen Bánóczi sokoldalú elfoglaltsága mellett még azt kell inkább bámulnunk, hogy maradt még elegendő ideje ily nagyszabású munkálatokra. Mint az orsz. rabbiképzőn a magyar irodalom tanára, mint az izr. tanítóképző helyettes igazgatója saját hatáskörében lankadatlan szorgalommal működik. Az a magyar szellem, mely fiatal papjainkat áthatja, jórészen Bánóczi lelkesítő, hazafias előadásainak s tanári működésének érdeme. Az ő gyámolításával, biztatásával a rabbiképző intézet tanítványai közül nem egy ért el szép sikereket a hazai irodalom terén s úgy szólván, az ő védőszárnyai alatt növekedett s növekszik egy szép reményekkel biztató fiatal zsidó költői generáció. Mikor három év előtt az izr. tanítóképző igazgatását átvette, bizony, bizony, sok javítani valót talált. Az ő vasszorgalma és lelkesítő buzgalma kellett ahoz, hogy rövid idő alatt az egész intézetet újjá szervezze s a modern kor vivmányai szerint átalakítsa.

E nagymérvű elfoglaltsága mellett évek óta szerkeszti elváhatlan barátjával, *Alexander Bernát dr.*-ral egyetemben a *Filozófiai Írók társát*, s tanártársával *Bacher Vilmos dr.*-ral 1884 óta a *Magyar Zsidó Szemlét*, melylyel nagy érdemeket szerzett magának a magyar zsidóság körül. E lap, mely magas tudományos színvonalát mindig meg tudta őrizni, tért nyitott a rabbiképző intézet jelesebb növendékeinek, hogy a zsidó tudományokra vonatkozó irodalmi működést fejthessenek ki.

Bánóczi József életfolyásának leírása jó részben egy *Alexander Bernátéval*, a jeles bölcészével. E két férfit ifjúkoruk óta oly szoros, soha meg nem lazult baráti kötelékek fűzik össze, hogy lehetetlen egyiknek élettörténetét rajzolni a nélkül, hogy a másikról meg ne emlékezzünk. Egyformán eltelve tiszta idealizmussal, megáldva kiváló észbeli tehetségekkel, nemes szívvel, egyformán nemes ambíciótól és vas szorgalomtól áthatva, a két férfiú már az iskola padjain testvéri szeretettel csüngött egymáson. S ezt a viszonyt semmiféle disharmonia nem zavarta meg, s évek hosszú sora után ma is oly elváhatlan barátok, mint zsenge ifjúkorukban. Csak egy jellemző vonást óhajtok erre nézve felemlíteni. Mikor Bánóczit gymnaziumi tanulmányai között súlyos betegség több hónapon át ágyhoz szögezte, *Alexander Bernát* egy tapodtat sem tárogott betegága mellől, s bár ezáltal félévet veszített

a gymnaziumban, szívesen hozta meg ez áldozatot, csak hogy beteg barátja kellő ápolásban részesüljön.

A veszprémmegyei Szent-Gálon 1849, jul. 4-én pillantotta meg először Bánóczi a napvilágot. Atyja földhöztapadt szegény szatócs volt. Az elemi iskolákat a szomszédos Herenden végezte, hol farkasházi Fischer saját költségein tartott tanítókat. Az elemi iskolákat befejezván, a megye székhelyére Veszprémbe került, hol a már elhunyt nagynevű rabbi, *Hochmuth Ábrahám*nak a rendkívüli tehetségű kis fiú nagyon megtetszett, és részben saját költségein neveltette, részben gondoskodott róla, hogy a fiúnak ne kelljen nyomorognia. A tudós férfiú a kis Weisznak (ez volt eredetileg vezetékneve) valóságos atyja lett s meleg szeretettel, szülői aggodalommal ügyelte meg és vezette a gyermek haladását. Látva kiváló tulajdonait, rabbivá akarta kiképeztetni, még pedig oly rabbivá, kinek híre túlterjedjen majdan sok ország határain. De a szeretet kölesönös volt. Bánóczi megfiú szeretettel csüngött a kiváló férfitún, kinek oly sokat köszönhetett céljainak elérésében. Ezt a fiú szeretetet, ezt a forró ragaszkodást csak egy birta megsemmisíteni: a rideg halál, mely az ősz tudóst másfél év előtt kiragadta az élők sorából. Bánóczi volt az, ki fájó szívvel, könnyes szemekkel s megható szavakkal bucsuzott el a sírnál az ősz mestertől, második atyjától. S ki nem alvó hálája és kegyelete a *Hochmuth Ábrahám emlékezte cz.*, általa szerkesztett műben nyilvánul legmeghatóbban.

Veszprémbe végezte a négy alsó gymnaziumi osztályt s e mellett *Hochmuth Ábrahám* vezette be a héber ismeretekbe.

Pártfogója jó tanácsaival, ajánló leveleivel és apró pénzével ellátva, Bánóczi útját Pestnek vette s 1864 ben beiratkozott a kir. kath. főgymnaziumba, melyet *Albrecht főherczeg* alapított, hogy a magyar ifjak között a német nyelvet s német szellemet meghonosítsa. Hogy mennyire sikerült ezen kísérlete, mutatja az elmondandó kis episod, mely valóban megtörtént.

Az ötvenes évek vége felé egy ízben *Albrecht főherczeg* meglátogatta nevezett gymnásiumot, hogy meggyőződjék róla, mennyire sikerült a magyar diákoknak a német nyelv elsajátítása, mert hisz tulajdonképp ezért alapította az intézetet. Az egyik felsőbb osztályba belépve, az épen természetrajzot magyarázó tanárnak előadta kívánságát, hogy a német nyelvben való haladásról szeretne meggyőződni. A tanár a magas ur óhajának eleget teendő, a legszorgalmasabb tanulókat hívta fel, hogy olvasson fel az eléje tett könyvből egy olvasmányt. A hórihorgas diák nyugodtan felkel és hangosan olvasni kezd: »Der Zuck-kerbäck-ker« (*Zuckerbäcker*) . . »Genug!« intett *Albrecht főherczeg* s otthagya a termet; bizonyára nem azért, mert nagyon meg volt elégedve az eredménnyel. Azóta sohasem volt kíváncsi, mennyire haladtak a németben az állami gymnazium tanulói.

Ezen intézetben ismerkedett meg Bánóczi Alexander Bernáttal, *Salgó* Jakabbal, a lipótmezei tébolyda mostani igazgatójával s dr. *Szalárdi* Mórral, ki jelenleg ismert fővárosi orvos és egyetemi m. tanár. De több volt az ismeretségnél, szoros barátság volt az, mely mind a négy ifjút, kik szorgalmuk és tehetségük által egyaránt kitüntek, összefűzte. Együtt tanultak, együtt töltötték minden szabad percüket s együtt szőtték jövődjükre vonatkozó terveiket, álmaikat. Bánóczi rabbi akart lenni és irt is — szép verseket. Sajnos, hogy ezeket később elégette. Egy több kötetes regényt is készített még mint gymnazista s ez bizonyára még most is ott hever félredobott irományai között. Alexander Bernát, látva barátjának a héber tudományok iránt való lelkesedését, szintén elhatározta, hogy ő belőle is rabbi lesz, ámbar még a héber betűkkel sem állott valami barátságos lábon.

Hochmuth Bánóczit a héber ismeretek elsajátítása végett egy akkor már jeles hebreistához ajánlotta, s ez nem volt más mint a később híres orientalista *Goldziher* Ignác, ki akkor töltötte be a 15-ik életévét. Ő tanította a héber tudományokban Bánóczit és Alexandert, noha mindkét tanítványa idősebb volt mesterénél. *Goldziher* roppant lelkiismeretesen vette a dolgot s egész tehetségével azon volt, hogy tanítványait a héber tudományok titkaiba bevezesse. A tanító és tanítványok nemsokára jó barátokká lettek s *Goldziher* tanácsára mindketten mint nyolczadosztálybeli gymnazisták kiléptek az intézetből s vele együtt beiratkoztak az egyetemre rendkívüli hallgatónak. E mellett készültek az érettségi vizsgálatra, nevelősködtek s héberül tanultak. Az egyetemen *Riedl* Szende nagyon megszerette őket s ő vezette be a három rendkívüli hallgatót a bölcsészeti alapelveibe.

(Vége következik.)

A KIHÁZASÍTÓK.

Humoros lengyel-zsidó elbeszélés.

(Folytatás.)

A következő délutánon *Festenburgné* jelen volt az olasz leczkén. Pusztá véletlen volt-e, avagy bizalmatlanság...? Jelenléte mindenestre a legnagyobb izgalomba ejtette *Viktóriát*, mely mindenféle apró heveskedésben nyilvánult meg. Letörte néhány tollnak a hegyét, végig öntötte tintával a szép *flandriai* asztalterítőt, késével össze vissza bökdöste az irkáját és az olasz beszélgetések közül néhány lapot összeszakgatott.

A haragos leány theázás közben hirtelen *Valerián* felé fordult és így szólt:

— Tud ön az álmokból jósolni?

— Talán, — válaszolta ez mosolyogva.

— Nos, hát akkor figyeljen, kérem, szólt *Victoria*. Az éjjel azt álmodtam, hogy nagy hómezőn barangoltam, semerre egy fa, sem gunyhó, mély csönd, vigasztalan

egyhangúság mindenfelé, csak a szél süvöltött és a hópihék verődtek arczomba; szorosan burkolóztam bundámba és összehuztam fejem körül a fátyolt, erre egyszerre, mintha arany csillant volna meg lábaim előtt, de nem arany volt, csak egy fénynyaláb, a sűrű fehér felhők szétnyíltak és a napsugár rózsás fényvel előntötte a tájt, a tágas, magára hagyott mezőt és lábam előtt az aranyos sávból mindenféle színű virág hajtott, rózsza, tulipán, rezedá és ibolya. Oh, az ibolyáknak milyen fölséges illatuk volt! Mit jelent ez az álom? — *Valerián* adós maradt a magyarázattal.

— Nos, hát ön hozzá sem tud szólni?

— Ez az álom. — mondá *Festenburg*, váratlan szerencsét jelent, a szerelem tavaszát a hóban...

— Ugyan, mi jut eszedbe — szakította félbe felesége, hogy ennek a leánynak, aki különben is éjjelnappal ábrándozik, ilyen ostobaságot akarsz a fejébe verni?...

Vissza felé utaztában *Valerián* így szólt a zsidóhoz:

— Török-szakad, nekem ibolyára van szükségem.

— Ibolyára? Igazságos isten, jajgatott a hitelező, honnan teremtek én most ibolyát?

— Hogy honnan, azt egészen éles eszédre bizom, elég, hogy nekem *Festenburg* kisasszony számára ibolyára van szükségem.

Weinreb imádkozni kezdett.

Még aznap este áthajtott *Skarbek* grófhoz, akinek parkját és melegházait ismerték messze földön és kerészével tanakodott.

— Nem marad más, mit tennünk, *Flórenczből* kell ibolyát hozatnunk — szólt ez.

— Vajjon nem hervadnak-e el utközben? kérdezte a zsidó.

— Ha ügyesen vannak csomagolva és mint gyorsáru érkeznek, itt a kezem, hogy üdén érnek ide, — válaszolt a kertész.

Weinreb erre a sürgönyhivatalhoz hajtott és tavirt *Flórenczbe*.

Néhány nap múlt el azóta. *Valerián* afölötti mérgeben, hogy *Festenburgné* leányával több pillanatyira sem hagyta egyedül, megfélekedett az ibolyákról. De *Weinreb* *Levi* a mindenes, egyszer csak beállit egészen váratlanul, hóna alatt valami skatulyával, melyet vigyázva, gyengéden tartott, mint valami kis gyereket.

— Mi van nálad?

— Az ibolya, nagy jó uram — dünnyögte a zsidó.

— Ibolya?

— Éppen most érkezett *Flórenczből*.

Valerián gyorsan fölnyitotta a skatulyát. A virág olyan üdén maradt benne, mintha akkor szakgatták volna. Fölséges illatuk szétömlött a szobában.

— Hisz ezt te pompásan csináltad, önmagadól

tettél túl — szolt a fiatal földbirtokos, — nos halljad tervemet.

Adós és hitelező összedugta a fejét.

*

A tanításnál az anyai őrszem ma sem hiányzott, Victoria halavány volt a boszuságtól, míg Valerián zavartalanul győzte a mosolygást.

Szegény kis leány nem értette őt, közel járt ahhoz, hogy megharagudjék reá.

Theázás közben a vállalkozó hitelező Victoria szobájába lopódzott, mely az első emeleten volt; kinyitotta a parkra néző ablakot, úgy tett, mintha valami dolga akadt volna odakünn, s azután behajtotta, de be nem csukta, ellenben néhány hatalmas hasábot vetett a bűgő kályhába.

Hogy Valerián elbucszott, Festenburg kisasszony szobájába ment s elzárkózott, hogy tovább írja naplóját.

Egyszerre sajtáságos hang ütötte meg fülét, az ablak zördült meg halkán.

Victoria hirtelen felemelkedett, s visszafojtotta kiáltását.

Az ablakban egy fej jelent meg — Valerián volt.

— Az égre, mi ez! Mi módon tudtal te idejutni — kérdezte magánkívül a szép leány? — senki sem látott? — azután mintegy szava helyreigazítására hozzá tette:

— Én az öné vagyok, senki sem választhat el minket egymástól.

— Kötéllétrán másztam idáig, mely az ablak keresztfájához van erősítve, — szolt Valerián.

— Igen, most már látom is, — válaszolt Viktoria, kinek képzelődését a kötéllétra és kedvesének kalandos megjelenése tetőpontra fokozta. — Miféle veszedelemnek kellett magadat . . . magát kitennie, hogy néhány szót válthassunk! Nem maradhat tovább ebben a veszedelmes helyzetben. — Isten önn l.

— Csak azért jöttem, hogy átadjam a kisasszonynak ezen ibolyákat, ni — s átnyújtotta a leánynak, aki meglepésében fülig pirult.

— A szerelem tavasza a hóban! — Most már távoznia kell, de nem örökre. Ha szerencsésen leért, behuzom a kötéllétrát és nekünk holnap minden áron beszélnünk kell — holnap, ha a szülők elpihentek, újra leeresztem az ön számára.

— Holnap?

— Éjfélkor.

De mielőtt távozott volna a boldog Don Juan, a leány hirtelen izzó szenvedélyvel magához ölelte és ajkain a szerelem első, forró csókja égett.

Lent Valerián összecsapta a tenyerét. A leány felhúzta a kötéllétrát, becsukta az ablakot, azután ajkához szorította az ibolyát és azt suttogta: A szerelem tavasza a hóban . . .

(Folytatása következik.)

Hazai hírek.

— A «Magyar Zsidó Szemle» decemberi füzele az utolsó, mely az eddigi szerkesztők vezetése alatt megjelent. Dr. Bacher Vilmos és dr. Bánóczy József rabbiképző-intézeti tanárok, kik a «M. Zs. Szemle»-t hét év, azaz fennállása óta szerkesztették, visszaléptek a folyóirat vezetésétől. Helyökbe más, nem kevésbé jeles két erő lép: Dr. Blau Lajos, szeminárium tanár és dr. Mezey Ferencz ügyvéd, a pesti Clevra-Kadisa titkára. Az újszerkesztők alatt, nem kételkedünk, lendületet vesz a lap, a magyarországi zsidóság ezen egyetlen tudományos folyóirata. Dr. Blau Lajos a modern magyar zsidóság egyik legkiválóbb tudósa, különösen talmudtudósa és dr. Mezey Ferencz, a kitünő magyar stilista és a magyarországi zsidó viszonyok ritka ismerője (lapunkban is nem egy remek czikkével gyönyörködtette olvasóinkat) hivatottak arra, hogy a «Magyar Zsidó Szemle»-be friss, pezsgő életet vigyenek, és hogy neki mindnagyobb elterjedést biztosítsanak. A folyóirat, mely eddig csak 10-szer jelent meg évenként, az új szerkesztők alatt évente 12-szer fog megjelenni.

— Szegény iskolás gyermekek öröme. A pesti izr. hitközség iskoláinak szegény sorsu tanulóit nov. hó 30-án látták el téli ruhaneműekkel. 468 gyermeket ruháztak fel tetőtől-talpig. A ruha-kiosztási ünnepek két része volt, az egyik a sip-utczai fiúiskola tornatermében folyt le, a másiknak színhelye a Rombach-utczai izr. leányiskola volt. A sip-utczai ünnepélyen a tartalmas alkalmi beszédet Szántó Eleázár igazgató mondta, a Rombach-utczában pedig Halász Náthán igazgató intézett csinos beszédet a növendékekhez. Dr. Munkácsy Bernát tanfelügyelő mindkét ünnepségen megkapóan szolt az örvendező gyermekekhez és szép szavakkal adózott mindazok áldozatkészségének, kik gondoskodtak az elhagyottakról és szegényekről. A hitközség részéről az ünnepségeken, Schweiger Márton iskolai és Adler Lajos jótékony ügyosztályi elnökkel élükön, számos képviselő testületi tag jelent meg.

— Emléktábla leleplezés. A fővárosi szegény gyermekkert-egylet — mint a meghívó jelenti — Hirsch Móricz br. iránti hálája és tisztelete jeléül f. hó 7-én d. u. 3 órakor ünnepélyesen fogja leleplezni az intézet falába épített emlékmárványlapot. Ugyanezen alkalommal az intézetnek 200 növendékét téli ruhával és cipővel fogják ellátni az egylet akácza utczai helyiségében.

— Halálozás. Özv. Kern Teréz asszony nov. hó 30-án 79 éves korában rövid szenvedés után elhunyt. A megboldogultat szivjósága és szeretetreméltó volta miatt a főváros színe java becsülte. Özvegye volt különben Kern Jakabnak, aki 27 évvel ezelőtt történt elhunytá előtt a pesti izr. hitközség életében nevezetes szerepet játszott, sőt alkotásaival, minő a hitközség mai szervezete, a dohányutczai gyönyörű templom az izr. kézműegylet, s más téren a «Llyod» társaság sokkal maradandóbb nevet vivott ki magának, hogy sem egyhamar feledésbe eshetnék. Benső embere volt Eötvös bárónak, s e minőségben, ahol csak szerét ejthette, mindig csak hitrokonai javán munkált s a magyar zsidók emancipációjában neki kiváló szerep jutott. A napokban egy könyvet láttunk, Eötvös Gondolatait, melyre szerzőjük saját kezűleg írta rá

«Kern Jakab barátomnak, tisztelem és nagyrabecsülésem jeléül.» — A f. hó 2.-án megtartott temetés alkalmával dr. Kohn rabbi szép gyászbeszédében az elhunyt férjének maradandó emlékezetét is melegen emelte ki. Özv. Kern Teréz halálát a fővárosban kiterjedt, előkelő család (Dr. Kern Tivadar fővárosi nagytekintélyű ügyvéd az elhunytnek fia) gyászolja.

— **Ujiskola.** Az ó-gyallai izr. hitközség, mely nem igen bővelkedik a tagokban, mult héten avatta fel új iskoláját, A felavatási ünnepséget az újiskolával szemben levő templomban kezdték meg. Innen átvonultak az iskolába, hol a Hymnusz eléneklésével, *Deutsch* Ignác rabbi, iskolaszéki elnök, lendületes szónoklatával és *Holländer* Aron tanítónak a tanítványokhoz intézett csinos beszédével átadták az iskolát rendeltetésének. A tanítványok nevében egy felsőbb osztálybeli leánya köszönetet mondott az előjáróságnak az új iskola felépítése körüli fáradozásaiért s a «Szózat» eléneklésével az ünnepély véget ért. — Azok közül, kik az iskola építését anyagilag hathatósabban támogatták, tudósítók *Steiner* Izidor, *Lindenbaum* Mór budapesti és *Ehrenfeld* Antal ó-gyallai földbirtokos neveit közli velünk. — Az iskola felépülésében egyébiránt *Quittner* Adolf hitk. elnöknek és *Deutsch* Ignác rabbinak vannak kiváló érdemeik.

— **Balassagyarmatról** írják, hogy *Elfer* Izsák odavaló tekintélyes kereskedő Iona leányának esküvője alkalmából *Elfer* Jakab, hevesi rabbi magyar eskető beszéddel adta össze a fiatal párt, a mi már azért is feljegyezni méltó dolog, mert Balassa-Gyarmatról ez az első eset, hogy zsidó vallásos aktusnál zsidó pap magyar nyelven szólalt volna meg. *Elfer* rabbi beszéde különben nagy rést ütött a megcsontosodott előítéleten, mert a hallgatóságot mondhatni elragadta és sokaknál azt az óhajt keltette, vajha jutnának mennél előbb abba a helyzetbe, hogy ilyen gyönyörű, tős-gyökeres magyar szónoklatot mennél többször hallhatnának.

— **Adományok.** A kereskedelmi alkalmazottak alakuló félben levő nyugdíj egylete javára, a felhívás kibocsátói közül *Fürst* Jakab 600, haraszti *Jellinek* Henrik 500, *Guttman* Ádám 300, *Mauthner* Adolf 200 és *Wollák* Soma 100 frtot adományoztak.

— **A szünidei gyermektelep-egylet** legutóbbi gyűlésén gróf Teleki Géza elnökle alatt, tiszteleti tagjaivá kövélkező hitsorsosainkat választotta meg: *Ullmann* Károly Pált, *Zilzer* Antal festőt, ki az egyletnek 1000 frtot jövedelmezett képet ajándékozott, dr. *Glück* Ignácot, az egylet megalapítóját és *Sturm* Albert tanárt. Dr. *Dégen* Gusztáv alelnök, fővárosi kath plébános lelkes beszéde folytán az egylet disztagjává megválasztották *Hirsch* Mór bárót is.

— **Kimutatás.** (5. sz.) Az »országos zsidó tanítók árvaháza« alapja javára f. é. január 19-étől kezdve

alulírt mai napig befolytak következő nemesszivű adományok:

<i>Izr. tanítótestületől Hódmezővásárhely</i> . . .	10,—
<i>Emerson</i> Teréz urnától <i>Amerika</i> . . .	20.—
<i>Leszlauer</i> Róza tanítónőtől <i>Kapuvár</i> . . .	4.20
<i>Adai izr. hitközségtől</i> tagsági díj . . .	5.—
<i>Bischütz</i> Dávidné urnától <i>Budapest</i> . . .	100.—
<i>Stampfer</i> Márton urtól <i>Buda</i> tags. díj . . .	2.—
<i>Berger</i> J. <i>Lipót</i> hitoktatótól <i>Ó-Buda</i> . . .	—95
	összesen 142.15
A 4. sz. kimutatás összege . . .	367.78
	főösszeg 509.93

azaz ötszázkilencz frt és 93 kr. ó. é. Ehez számítandó még a *budai Goldberger* Sámuel F. fiai czég által az alap javára följánlott 50 frt és 10 frt évi járulék. Ezen összegekhez «A két Askenázi» cz. kiadványunk tiszta jövedelme még nincs beleszámítva. Ezúttal fölkérjük mindazokat, kik a nekik küldött példányokat visszatartották, hogy azokat, vagy ezek árát: »dr. *Steiner* Kálmán ügyvéd urnak, mint az orsz. zsidótanítói árvaház elnökének *Veszprém*« czime alatt a leszámolhatás céljából és a jó ügy érdekében *haladéktalanul* hozzánk juttatni sziveskedjenek.

Veszprém, 1890. nov 30-án.

Szép Lipót, bizotts. ellenőr. *Krausz József*, biz. pénztáros.

— **Tolnavármegye**« czimvel dr. *Leopold* Kornél, szegzárdi ügyvéd ugyanott politikai hetilapot fog kiadni és szerkeszteni. A lap 1891 január 1-én indul meg. —

— **A »Képes családi lapok naptára«** gazdag irodalmi és humoros tartalommal jelent meg. A testes kötetben a nők sok érdekes és fontos háztartási közleményt találhatnak. Ára 60 kr.

Külföldi hírek.

— **Uralkodónk ausztriai császárságának 40 éves jubileuma** alkalmából *Gartenberg* Mózes hitrokunk által *Drohobyczban* alapított menhelyet a mult hóban avatták fel. A felavatási ünnepélyen *Badeni* gróf helytartón kívül, a tartományi, kerületi és városi hatóságok vezetői s igen nagy, minden felekezeti közönség volt jelen. A felavató beszédet dr. *Taubes*, visenzi (morvaországi) rabbi lengyel nyelven tartotta. E beszéd alighanem az első lengyel beszéd, mely *Drohobeczyban* zsidó pap ajkáról elhangzott.

— **Jacobsohn tanár mellszobra.** Porosz *Königsbergből* jelentik, hogy *Jacobsohn* tanárnak, az elhunyt birneves ophtalmologusnak az ottani egyetemi szemészeti kórház kertjében mellszobrot állítottak, melyet *Reusch* tanár mintázott.

— **A Koch-féle gyógy módnak** is akadtak bacillusai, akik beleestek ebbe a világra szóló talál-

mányba és elkezdtek benne pusztítani a — keresztény felebaráti szeretet nevében. Az igaz, hogy az első Koch-féle oltási kísérletek *Levy* Williám magánkórházában történtek, az igaz, hogy *Brieger* tanár segédkezett Kochnak a nagy probléma megoldásában, az sem tagadható, hogy *Weigert*, volt frankfurti orvostanárnak és *Israel*, Virchov első asszisztensének, maga a nagy Koch szerint, részük van a világra szóló felfedezésben — és végül az is tény, hogy mind a négy névnek viselője felekezetünknek hive; — de ha még most ehhez hozzá vesszük, hogy bizony a zsidó orvosok külföldről legelsőeknek siettek az embermentés új művészetét eltanulni és a csodatékony gyógyszerhez hozzájutni, hát ellehet találni, miért rögtönöztek a Koch-féle gyógymódból hamarjában oly kérdést, mely az *üzérkedésre* lyukadt ki. Hanem *Gossler* közoktatásügyi miniszter megadta rá a választ és mult hó 29-én tartott fényes nagy beszédében kinyilatkoztatta azt is, hogy Koch ép előző napon jelentette ki előtte, hogy az antiszemita és klerikális lapoknak a nevezett orvosok ellen felhozott rágalmiból *szó sem igaz*. Azonkívül jelentette a miniszter, hogy egy gazdag magánzó a Koch-féle kórház felállítására egy millió márkát ajánlott fel, melynek elkészültéig szintén az ismeretlen jöltevé költségein szegény betegek számára harmincz ágygyal ellátott szanatoriumot létesítsenek. Azóta azt is közölték a lapok, hogy az egy millió márka megfiadott másfélmillióra és hogy az ismeretlen jöltevé *Bleichröder*nek hívják. *Bleichröder* pedig tudvalevőleg zsidó.

— **Németrszági antiszemitizmus.** Az »*Echo de Paris*« tudósítója a *Liebknecht*tel és *Stöcker*rel tartott beszélgetéseit közli; a szociáldemokrata párt híres vezére oda nyilatkozott, hogy Bismarkkal elbukott az antiszemitizmus, hogy *Stöcker* *tükös alapból fizették*, hogy az antiszemitizmus Németországban csak addig tengődhet, míg a kormány tartja benne a lelket. Miután *Stöcker* kidobták az ndvarból és kenyerét elvették, — úgy mondja *Liebknecht*, — az antiszemitizmus napjai is meg vannak számlálva. — *Stöcker* evvel szemben így nyilatkozott a francia újságíró előtt: 10-20 évbe is beletelhet, de az antiszemitizmus diadalmaskodni fog. Ma Német-, Orosz- és Franciaországban a fejlődelmekig hat a pénz és a sajtó befolyása. Csak ennek kell megszűnnie. — Es ezt *Stöcker* a tudósító kérdésére — *erőszakkal* akarja elérni. *A népet fel kell izzgatni a zsidók ellen* — ugymond *Stöcker*. — Szükséges a forradalom és bizonyos, hogy be fog következni.» Arra a kérdésre, hogy II Vilmos antiszemita-e, *Stöcker* csak habozva tudott felelni.

— **Manning érsek beszédét**, melyben a főpapi működésének 25 éves jubileuma alkalmával nála járt londoni zsidó üdvözlő küldöttségének válaszolt, egyik előző számunkban közöltük. A Vatican hivatalos közlönye, az »*Osservatore Romano*« ezen beszédet szintén

kiadta. Annak jele ez, hogy a kath. egyház feje, XIII. Leo, Manning érseknek a zsidóságra vonatkozó nézetével egyetért és teljesen méltányolja azt.

— **A bolgár zsidók sorsa** — mint *Sofiából* írják — egészen megváltozott. Mig Oroszországban minden úton-módon arra törekednek, hogy a zsidók sorsát lehetetlenné tegyék, addig Bulgáriában, az orosz birodalom »pártfogoltjában« — mióta a trónt *Ferdinand* fejedelem foglalta el — teljesen emancipálták a zsidókat. Ennek hatása abból is kiviláglik, hogy a politika szolgálatában, a hadseregben, a törvényszékek-nél sok fiatal zsidóra akadunk, akik alapismeretüket az »*Alliance Israelite Universelle*« bulgáriai iskoláiban nyerték és tanulmányaikat Ausztria és Németország egyetemlein fejezték be.

— »**Or Hachajim**« ezimen a napokban bibliografiai irodalom történeti szótár fogja elhagyni a sajtót. A mű *Heimann Michael* irodalmi hagyatékából való Héber nyelven mintegy 1200 cikk lesz benne, melyekhez dr. *Löb altonai* és dr. *Berliner A.* berlini rabbi irtak kiegészítő jegyzeteket, Dr. *Berliner* azonkívül az előszóban is ismerteti a szerzőnek és művének jelentőségét. —

— »**Hiób könyve**.« A drezdai udvari színház igazgatósága egy fiatal berlini zsidó poetának, *Adler Lipótnak* »*Hiób könyve*« cz. egy felvonásos hatásos drámáját elfogadta előadásra. *Adler* különben rabbijelölt.

— **A francia képviselő kamara** a zsidó cultus-budgetre szánt 220.900 frankot vita nélkül szavazta meg.

— **Az ellentáborból.** *Gopcevicot*, a bécsi antisemita »*Tagespost*« cz. napilap kiadóját — mely immár felvette a néhai nevet is — egy munkatársa és antisemita pártember feljelentése folytán hazaárulás miatt vád alá helyezték és lakásán letartóztatták, — Hogy a leszámolás órája nem tud elmaradni!

Köszönetnyilvánítás.

Drága szeretett leányunk, illetve a legjobb és legfeláldozóbb feleség, *Ofner Józsefnének* elhunytá alkalmából oly sok oldalról részesítettünk a bennünket ért súlyos csapás okozta fájdalom enyhítésében, hogy minden egyesnek amiatti köszönetünket, fájdalomunk közepette, ki nem fejezhetvén, ez uton rójuk le ebbeli hálás köszönetünket.

Czeglédén, 1890. deczember 3-án.

Váradai Dávid és neje,
Ofner József.

Pályázat.

A miskolci izr. anyahitközségnél 1891 évi május hó 1-én betöltendő főkantori állásra pályázat hirdettetik.

Ezen 1000 frt évi fizetéssel 200 frt évi lakbér - átalánnyal és a helyben szokásos mellékjövedelemmel javadalmazott állásra csak zeneileg képzett, a szokásos régi énekeknek énekkar (משירים) kíséret melletti korszerű éneklésére képes, bariton hanggal bíró kantor pályázhatik.

A pályázati kérvények, képzettség, eddigi működés, életkor, családi viszonyok és kifogástalan vallás-erkölcsös előéletet hitelesen igazoló bizonyítványokkal felszerelve, 1891 évi január hó 15-ig az alulírt elnökséghez bérmentve küldendők be.

Próbaénekre kizárólagosan csak erre meghívottak bocsáttatnak s az utiköltségek csak a megválasztottnak fognak megtéríteni.

Miskolcz 1890. november 25-én.

Az izr. anyahitközség elnöksége.

Magyar fém- és lámpaáru-gyár

részvénytársaság

BUDAPEST—KÖBÁNYA

Egyetlen lámpagyár Magyarországon!

Dús és izléses választék

Petroleum- lámpákból

a legkedveltebb és legczélszerűbb szerkezetű égőkkel 2 - 150 gyertyaerővel a legolcsóbb gyári áron.

Király-olaj,

biztonsági petroleum, szintelen, szagtalan és robbanhatlan legnagyobb világító erővel. A

„Király-olaj”

csak a magyar lámpagyár részére gyártatik és egyedül csakis ennek saját raktáraiban kapható.

Raktárak Budapesten:

V., Gizella-tér I. szám alatt
(Haas-palotában.)

VI., király-utcza sarkán és
Teréz-körut I. szám alatt.

X., Kőbánya, Jászberényi-ut.

☞ Megrendelések Budapesten bérmentve házhoz szállittatnak. ☜

